

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-téren, a hídkaputól kimenet balra a 24. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délel. Ára évfolyamra 3 fr. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltetik.

A „nyiltéri” cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középtéca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési díj

K. KÖZLÖNY

1865-dik évi folyamára.

Egészévre . . . 12 forint.
Félévre . . . 6 „
Évfolyamra . . . 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középtécai könyvkereskedésébe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

Marhatenyésztésünk érdekében.

III.

Teendőinket 2 részre osztom, tárgyalom előbb: mit kell tennünk arra, ha hazai szarvasmarha fajunk jelen tulajdonait megtartva általánosan ilyen marhát akarunk tenyészteni az egész országban, s ilyet eleget mind a magunk, mind a világkereskedés számára; s azután azt, mi módon hiszem, hogy e marhafaj jó tulajdonait némileg még emelni lehetne.

Marhatartásunk felvirágzásának első feltétele nézetem szerint, hogy nagyobb birtokosaink vegyék azt kezökbe, s tenyésztve s nevelve marhát saját szükségük és piaci szükségére is, gulyájuk egy részét törzsnajként kezelve, abban semmi áldozatot ne ki-meljenek jeles tenyészanyag előállítására, mi körül figyelembe főleg a következő rövid, tapasztalás által már igazolt utasításokat merem ajánlani.

a) A tenyész him- s nőállatok megválasztásánál minden más tekinteteket, mint pl. tejelés, teljes mellözésével csak is a vonóképességbeni tökéletességre tekintsenek.

b) A bikát 3, a tehenet 3 év előtt legalább ne bocsássák párosodásra, mert elmélet s gyakorlat egyaránt bizonyítja, hogy a marhák korai párosodása, ott, hol erős, jól képzett, nagy, csontos marhát akarunk nevelni, feltétlenül káros, bár hasznos az a tejelő marha nevelése körül, mivel tejmüszereinek fejlődése is egyszerre esvén egész teste fejlődésével, azok jobban kiképződnek, mint mikor a test többi része már meg van állapodva; kevés az a jármarha nevelésénél, mert a természeti erők csak hiányosan fordulhatnak az ivadék képzésére ott, hol még a szülők képződése is befejezetlen. Én üszőimét eddig is csak betöltött 4 évük után bocsátottam bika alá, s ezután is azt szándéksom tenni velök.

c) Szívós, kemény marhát akarván nevelni, nem követelem ugyan, hogy azt mint hajdan, csak is akolban a szabad levegőn teletessük, de óvni kell gazdatársaimat marhafajunk tulságos elkényeztetésétől is. Tartasuk a bornyut télen istállóban, tápláljuk minél jobban, míg gyengébb s erősebben nő, míg tehát 2 évet töltött, azután pedig tartasuk kiűn télen is egyszerű táplálékon, csak arra gondolva, hogy ez egészséges s elegendő legyen.

d) Marháink egyik főelőnye a hosszasan kitartó s aránylag sebesjárás levén, ha ezt kockázattal nem akarjuk, a nyári teljes istállóztatás tenyésztésben még kevésbé hozhatjuk be, mint a téli, bár istállóztatás mellett a marhák erős táplálása biztosan eléretnek, sőt hitem szerint növendék marháinkat éppen csak is akkor részesítsük egy kis pót-takarmanyanban nyáron, ha azok kellő élelmüket a legelőn egyáltalán meg nem szerzhették. Ezért én az üszőknek az idejekoráni megfolytatástól megvédelmezésére sem tartom helyesnek azok nyári istállóztatás, aklozását, mely különben eseléideink hanyagsága miatt legtöbbször a czélnak sem felel meg.

Mit tegyünk tehát, fogod kérdeni szives olvasóm, ki néhány üsző-bornyud számára külön pásztort tartani, méltán vesztegetésnek hiszed, vagy tudva, hogy a rendezetlen határon még ez áldozattal sem mentheted meg üszőidet a magad vagy a szomszéd bikájától.

Itt segítsen már a tagosítás, s kárpótolja marhatenyésztésünket azért, mit neki a fenebb elmondottak szerint, körülményeink fájdalmas csodálhatósága miatt ideiglenesen s önkénytelenül ártott. Más segély itt nincs,

mint az egyesülési szellem, mely azokat, kik hozzá igaz jóakarát s kitartással folyamodnak, soha cserben nem hagyja. Mit egyes birtokos nem tehet, hogy ünőinek külön pásztort tartson, megteheti 10—12 összeállva; mit egy rendezetlen határon kivinni nem lehet, hogy bika ne férhessen az üsző-csordához, ki lehet azt vinni az alakulandó kis társulat valamelyik tagjának nagyobb tagosított birtokán. Szóval állítsunk egyesületi uton szüzugyát, állítsunk az országban szüzugyákat, hol az üszők 1½ éves koruktól 3 vagy még jobban 4 éves korukig együtt legyenek, a nemi ösztön úgy is ekkor levén hevesebb; s ha a mi nem nagy feladat, a tulajdonos télen ügyeltet üszőire, csak a 2-ik generatio már fogadom szembeötő haladást fog mutatni, a bikák is helyesen választván meg természetesen.

Hogy ne csak jó tanácsot adjak, de egyszerűen lehetővé, sőt könnyűvé tegyem annak megfogadását, s a kísérlet megtételét gazdatársaim részére, ezennel kijelentem, hogy ha összeállítunk 60 darab üszőt egy szüzugyába egyesítés végett, én e 60 darab marhának adok M.-N.-Csánban egy jó kúttal ellátott, oly legelőt, melyet nemcsak 1863-ban, hanem az 1862-ki száraz évben is megkaszáltak, minél többet dícséretére alig mondhatnék, s némi megnyugtató, biztositásul felhozhatom még azt is, hogy a vidék nem ügyetlen baromörvosa minden 2 hétben egyszer kötelel szerint átjón hozzám, bár az elválandó barmok életéről felelősséget s orvosoltatásuk költségeit magamra nem vállalom, arról csakis a tulajdonos költségére igérvén gondoskodni.

Egy beveendő üszőért, mely május elötől fogva novemberig a szüzugyában lenne, kérek az egész időre 6 forintot o. é., s a pásztrolásért 1 frt. mi nem is elég, összesen tehát 7 frtot o. é., miből 5 előre az üszőnek gulyába adásakor, kettő pedig annak elvitele előtt lenne leteendő.

Azt hiszem, hogy ha meggondolják gazdatársaim, mily bajos s költséges éppen a nyári félévre becsléses pásztort kapni, meg, hogy növendék marhát jól kelletvén tartani, annak számára a legelőt termérték szerint is bőven kell kiszabni, meg azt, mennyibe kerül az e féle másutt, ajánlatom nem fogják elfogadhatlannak tekinteni, s csak azt jegyzem meg, hogy ily feltétel alatt is csak azon esetben állithatók szüzugyát, ha legalább 60 darab üszőről biztosítva leszek, miért is kérem tisztelt gazdatársamat, kik ebben netalán részt venni akarnának, hogy april elseig gazd.-egyleti titkokok Nagy Jánosnál Kolozsvár piacz-sor báró Radák-ház saját kezű levélben jelentsék be beadni szándékozott üszők számát, s korát, hogy aztán azt látva, legfeljebb april 15-ig értesíthessem hírlapilag az illetőket, létre jöhet-e a csáni társasági szüzugyá, mint ezen nemben első kísérlet vagy nem?

e) Igyekezni kell a mennyiben lehet a hátagatást úgy vinni, hogy a tehenek februártól május elejéig okvetlen megelljenek, a későbbi bornyu bajosan állván ki az első telet.

f) A tenyésztésre szánt bornyuk anyjuktól minél később választassanak el, az anyatejnek jó legelés melletti folytonos használata főként a csontképződésre nézve felette fontos; s éppen azért azon kitűnő teheneket, melyek bornyuit saját tenyésztesünkben használni akarjuk, fejteni soha nem szabad. Ha ehhez még hozzáteszem azt,

g) hogy ha egyes birtokosnak igen sokba kerül 6—10 tehene számára kitűnő bikát szerezni, ezt is tarthatja közöszen egy 30—40 tehénnel bíró gazdai társaság, mint az emlével gyakran történik, befejeztem azt, mit a nagyobb birtokosok marhatenyésztése iránt mondhattam, s csakis a kellő kiadás s lehető jóvedelem kiszámítása marad el, mi nagy különbözősége s terjedelme miatt okvetlen könnyű, s nem czikkirást igényelne egyfelől, s másfelől még ott sem adhatna biztos utasítást, mert ez ugyanazon vidéken is annyira a gazdaság belsejézetétől függ, hogy azt csak az illető tulajdonos maga veheti fel. Mi állhatatosan hiszszük azonban, hogy ha a marhatenyésztést arra való helyen, okszerűleg üzzük, kevés marhát tartunk jól, sok rosszul tartott helyett, szemelől nem tévesztjük, hogy tenyésztesre haszonnal csakis a legjobban

fejtett darabok fordíthatók, s ha a helységek végre átlátják, mily káros eddigi mulasztásunk, s kezdenek ismét bikákat venni: a kiadások, miket marhafajunk jótulajdonainak fentartására, s kiviteli marhakereskedésünk biztosítására tesszünk, nem maradnak csupán hazafi áldozatoknak, s a marhatenyésztés épp úgy kifizetendő magát, mint most a tulok nevelés.

A legkisebb birtokosok pl. volt urbéressek stb. marhatenyésztése hiányainak kimutatásánál fenebb a követendő utakat is annyira kijelentem, hogy itt röviden csak pár pont alá kell foglalnom a jótanácsokat, miket a tudomány a gyakorlat rendelkezésére bocsát.

1) Tartson minden község legfőlebb minden 40—50 tehénre, mert ennél többet önromlása nélkül a legerősb bika is alig győz el, egy 3 évesnél nem ifjabb, 6—7 évesnél nem vénebb bikát tulajdonul vagy haszonbérben, s erre, ha önkint nem tennék, a helyhatósági hivatalok által is szoríttassanak rá.

2) Csak jó alkatu bikát, s csak oly gazdától szerezzenek, ki jeles marhatenyésztéséről ismeretes, nehogy rossz visszaütéseknek legyenek kitéve.

3) A bikát, hogy így az üszők időelőtti felhagatása is lehetőleg nehezítve legyen, tartásuk nyáron is akolban, s csak az oda hajtott folyótó tehénhez bocsássák ki, az akolban zöld takarmánnyal tartván, melynek előállítására 1—2 hold földet bármely birtokos bizonyosan szivesen fog adni méltányos haszonbér mellett.

4) Az üszőket időelőtti, míg legalább 3 évet nem töltöttek, ne jármazzák, mert ez által is elaprósodnak s azután is csak úgy, mint gazda ember szokta módjával, nem erőltetve.

5) Szegény ember kénytelen levén tehenét fejni, a bornyut, melytől így a tejnek legalább egyrészt elvonja, vagy adja el vágni, vagy ha tenyészmarhává akarja tenni, segítse korpa, tengeri, zab, bővséges zöldtakarmány stb.-vel s télen is tartsa kitűnően. Ha e néhány tanácsot kis gazdáink megfogadnák, miután ok saját maguk közvetlen bánnak marhájukkal, nem kellene félünk, hogy kezükben marha fajunk satnyuljon; sőt merem állítani, hogy az ily kis tenyésztővel a versenyt, a nagyobb birtokos ezután is csak pár teljes figyelem-, s szakavatottsággal vezetett törzs nyájában fogja kiállani, azon nyájában t. i., melyek kell, hogy a köznép marhanéveléséhez is a fenntartó, javító him tenyész anyagot szolgáltatassák.

Tisza László.

Az erdélyi muzeum-egylet és vegytani müintézet.

Az 1864-diki év üszütő hava végén a természettudományi szakülésben igen nagy horderejű indítvány tétetett, melyet a szakülés töle telhetőleg felkarolni iparkodott. Az indítványozó Eszterházy Kálmán gróf volt, ki azon eszmét pendítette meg, hogy nem csak czélszerű, de valóban szükséges is lenne, miszerint az erdélyi muzeum-egylet vegytani müterem hozassék kapcsolatba, melyben az ásványtár által igényelt vegyöntások történnének. Voltak pedig a jelenlevők között olyanok, kik a müterem szükségleteket néhány száz forintból kiállíthatóknak vélték; nemkülönbön hallani lehetett nyilatkozatokat, melyek a kérdéses czélra több ezret tartottak szükségesnek. A szétágazó vélemények egyesítése és a költségvetési terv elkészítése végett az ülés négy tagból álló bizottságot nevezett ki, s ezek munkálataikat be is végezték, melyet a jövő hónapi ülés alkalmakor előterjesztettek. A költségterv, az épületi helyiségek megszerzését vagy készítését nem számítván, két ezer forintot nem haladott túl, mely pénzüsszeg azonban csak a legnélkülözhetlenebb tárgyakat és kellékeket foglalta magában, míg a föttervezet mellé jegyzék volt csatolva oly eszközökről, melyeknek megszerzése igen kívánatosként terjesztett elő, noha az első pillanatban okvetlenül szükségeseknek nem mondták. A jelenlevők között nem volt csak egy is, ki az indítványozott müterem czélszerűsége felől meg ne lett volna győződve, miért a dolog minden részről alaposan megvitattatott, s a végmegállapodás abban történt, hogy annak létesítését bármennyire kívánatosnak tekintjük is, reá vonatkozólag a közgyűlés elé ajánlólág ez idő szerint annál kevésbé léphetünk,

minthogy a szóban levő müterem nélkülözhetlensége és a muzeum-egylet pénzereje között nincs meg a kellő arány, azaz: az egylet pénzüsszüksége nagyobb, mint a vélt összekötendő vegytani müintézet nélkülözhetlensége. Részünkről az által az ügyet elejtettnek semmiképpen se tarthatjuk, hanem inkább azon reményteljes gondolatban élünk, hogy ha azt nyilvánosan tárgyaljuk, ezáltal az egész legálább a megkezdéshez közelebb viszszük. S czikkünk további folyamában iparkodásunk oda fog irányulni, hogy az illetőket tölünk telhetőleg megnyerjük, ezen czélunk elérésében pedig azon néz-pontok lesznek szemünk előtt, melyeket a szakülések és egyéb beszélgetések alkalmával hallottunk; személyünk számára tehát azon tekintetben eredetiséget nem igénylünk, hanem egyszerűen elő-fogjuk adni:

1) Miért volna vegytani müintézetre szükségünk?

2) Legyen-e vegytani müintézet mindjárt, vagy pedig később?

I. Egy az erdélyi muzeum-egylettel kapcsolatos vegytani müintézet szükségét általános tudományos és különös erdélyi szempontból vetjük vizsgálat alá.

Mindenekelőtt sajnosan meg kell vallanunk, hogy egész Erdélyben minden szükséges kellelkel ellátott vegytani müintézet egyetlen egy sincs: nincs tehát hely, hol a más országokból ide hozott vegytani ösmereit bárki is illően értékesíthesse: nincs hely, hol valaki az országban tudományos vegytani kutatásokat a jelenkori európai színvonalnak megfelelőleg eszközölhessen; nincs végül hely, mely a vegytani ösmereknek terjesztő szinpadjaként szerepelhessen, honnét tudást merithetne, úgy az alapos kiképzetésre igyekvő férfit, mint a nép embere, ki legalább oda törekednék, miszerint a vegytanból anynyi ösmereket szerezzen, mennyire minden művelt embernek szüksége van, s ne legyen előtte merőben ösmereften a levegő, melyet beszív, ne az eddel és ital, melyet naponta élvez, hogy tudhassa, miképpen változnak át a testébe felvett anyagok, nemkülönbön ösmereje azon vegyi viszonyokat, melyek közte és a nagy mindenség lényei és tárgyai között fenállanak, gátat nem találván sem a felette levő végtelenség égi testeiben, sem pedig a föld gyomra felé, melynek felületét tapodja.

A mondottak által elég világosan kifejeztük, hogy olyan vegytani müintézetet óhajtanánk, mely nem csak tudományos buvárlatok tülzheye lenne, hanem egyszerűs mind tanító intézet is, még pedig úgy tudósok mint a nép részére, hogy eként hasznosságát és szükségességét mindenki közvetlenül érezze, s fenntartása iránt közrészvét uralkodjék.

Tekintünk azonban szét, s meg kell vallanunk, hogy nálunk, a természettől oly gazdagon megáldott ezen országban, a természettudományok úgy szólván majdnem egészen parlagon hevernek, mi alól a vegytan sem képez kivételt. Néptünk még nem fogta fel korunk nagy irányát, mely a természet- és mennyiségügyi tudományok tulnyomó művelése, mely hatalmával csendesen és lassan bár, de annál biztosabban tulszáryal mindent mi mellette és előtte van, nemkülönbön átalakítja az egész társadalmi életet, mi a fokozatos fejlődés értelmében szinte csak észrevétlenül, de annál kiirhatlanabban történik. Ezen szakadatlan átváltozás eddig ösmereften kényelmet és jöletét áraszt mindenfelé, miről csak akkor szerezhetünk magunknak tudomást, ha hegyeink közzül nyugat felé kilépünk, s más országokat tanulmányozunk. Ezekben látjuk, hogy a földművelő alapos természettudományi ösmereit segélyével sokkal többet termel, mint mi, hogy állatait helyesebben tenyészti; továbbá ott tapasztaljuk, hogy a föld gyomrát nagyobb erélyvel és ügyességgel kutatják; nemkülönbön meggyőződhetünk a felől, hogy a nyers termények czélszerűbb felhasználása csak mélyebbre ható és kiterjedtebb körü természettudományi és mennyiségügyi ösmereit által lehetséges.

Nálunk az ethikai irány a tulnyomó, s gyermekeinket annak megfelelőleg iparkodunk nevelni, ezt aztán jogi ösmerek által tetőzzük be, míg arra nem oltatjuk, hogy földjét miképpen mivelheti leg-helyesebben, miképpen nyerhet abból lehetőleg legtöbbet, nemkülönbön a természet nyers adományait miként értékesítheti legczélszerűbben. S hogy ezen állításunkban nem túlozunk, arra nézve azon kiáltó példát hozhatjuk fel, hogy reál-tanodáink nincsenek.

A reál-tanodák hiánya pedig még egyrészt a természettudományok és a mennyiségügyi ösmereket iránt való részvétlenségre utal, úgy másrészt ezt hatáson alapja és fenntartja. S ha egyik vagy másik oldalról a dologhoz komolyan nem fogunk, tévkörbe juthatunk, hol öskönös tetlenségünket tetszésünk szerint szépítgetjük, mondván:

mielőtt real-tanodánk lennének, először a reális ösmeretek iránt kell részvétet ébresztenünk, vagy pedig, hogyan alapítsunk olyatán iskolákat, hiszen nincsenek tanítónak való embereink. De éppen ezen utóbbi adja kezünkbe az Ariadne-fonalat, melynek segítségével a tévegből kiigazodhatunk.

Legelőször tanítóképzésre van szükségünk, s oly mértékben a mint onnét jóra való tanítók kiképzésére, azok számára tisztességes állást kell biztosítani, mi az ország szükségének megfelelő számú real-tanodák alapítása által volna lehetséges.

A real-tanodák számára pedig tanítók részint műegyetemeken, részint tudományos egyetemeken helyesen és célszerűen berendezett bölcsészeti karánál képezetnek. A természettudományok úgy itten, mint amott egyaránt előfordulnak, míg a mennyiségtanok is részben középsőek. Egyetemet tartanánk szükségessé, még pedig nem középkori elavult szerkezettel, hanem a jelen kornak megfelelőbbel, oly képpen, hogy a jogi és orvosi karon kívül lenne természettudományi, műtani (technical) és széptudományi kara. S ki magának ezen cél elérését feladatul tűzné ki, az nagy szolgálatot tenne, ugy a polgárosodásnak kelet felé való vitele, mint szinte Erdély jóléte érdekében. Minthogy pedig a kezdeményezést testület tekintélyesebben eszközölheti, nemkülönben az erdélyi muzeum-egylet egyik céljaként az ország tudományos fejlődésének előmozdítását tekintjük, annak kimondásában nem habozhatunk, hogy azon tekintetben nagyobb és fontosabb lépést nem tehetne, mintha állat-, ásványtára és fűvészkertje mellé vegytani műintézetet állítana fel, melynek azonban igen természetesen valamely föléltelen dolognak lennie nem volna szabad, hanem olyannak, hogy terjedelmesebb szükségleteknek mindjárt kezdetben megfelelhessen, nemkülönben további kifejlődésében akadályozva ne legyen. E mellett azt is figyelembe kell hoznunk, hogy olyan intézet áldásosnak csak akkor működne, a belefektett tőkét és ennek kamatait csak akkor érné meg, ha a kellő személyzettel mindjárt fellátásakor ellátnák, melynek legalább igazgató, egy vagy két segéd és szolgából kellene állania.

A vegytani műintézetnek az erdélyi muzeum-egylettel kapcsolatban való felállítását taglalva, eként oly ponthoz jutottunk, hol az általános tudományos szükség végfolyományát a következőkben foglalhatjuk együlvé:

A muzeumegylet állat-, ásványtárával és fűvészkertjével egyetemben állítassék fel a jelenkori európai színvonalon álló vegytani műintézet, mely szakértő vezetést mellet egy részről önálló vegytani buvárlatok terül szolgáljon, míg más részről real-tanodák szükségletei kielégítése végett tanítóképzede legyen, nemkülönben népszerű előadások által a vegytan jelentősége iránt szélesebb körben helyes fogalmakat terjesztessen és részvétet ébresztessen, melyet egyszersmind fentartani egykezzék. Ez volna a nyilván bevallott cél, míg egyszersmind a törekvéseknek azt is el kellene érniök, hogy a nevezett intézetek — a muzeum könyvtárával és éremgyűjteményével — felállítandó egyetem magvát képezzék, melyhez a jogi és az orvosi kar alapját egész közelünkben feltalálhatjuk. Csak keresnünk kell, s a tudományos fejlődésünkre vezető helyes utra vajmi könnyen eljuthatunk, a kivétel pedig a netán felmerülő akadályoktól visszarettentünk nem szabad, hanem azokat férfias eréllyel kell leküzdenünk. Kell, hogy a nyugati tudományos műveltségnek kelet felé való viteleben lényeges tényező legyünk, mert csak így biztosíthatjuk magunkat a tévlenségünk mellett okvetlenül bekövetkező tulszárnyaltatás elől, nemkülönben magunk számára biztos állást csak úgy vívhatunk ki. A polgárosodás fejlesztése a leghatalmasabb eszköz, melylyel magunkat leginkább tisztelteké tehetjük, s jólétünk leginkább megalapíthatjuk és fokozhatjuk, ki pedig ezen az uton a korszellem irányát felfogja és követi, az egyszersmind saját maga javára is leghelyesebben cselekedett. Mint a természet- és a mennyiségtani tudományok iránti részvét növekszik, mint azok művelése terjed és közszükséggé válik, szintegy fog emelkedni a muzeum-egylet jelentősége is, s aként fog gyarapodni pénzben és szellemi hatalomban.

Magunkban véve kicsiny, de helyesen kiválasztott és helyes irányban tova gördített dolgok a legnagyobb mérvet ölthetik fel, mint a kezdetben kicsiny hógomoly óriásivá nőhet, ha erőteljes karok hajtják tova.

Tekintsük most Erdélyt és a muzeumegyletet különösen.

Általános fejtegetésünkben már elég foglaltatik, mi Erdélyt kiváltképpen illeti, de nem foglartatik, ha az ügyet ezen tekintetben is közelebbi vizsgálat alá fogjuk.

Az országnak számtalan ásványvize, tömérdek ásványa, sok földfelesége és számos kőzet faja van, melyek mindekkor mostani szükségünkhöz képest vegyileg még nem vizsgálvák.

Ásványvizeink vegyontása részben a régibb korból való, midőn a részek kikutatásában, a ki kutatótt anyagok összeállításában pedig a vegytan elvei igen tisztázatlanok voltak; s mi az újabbakat illeti, ezek sem annyira megbízhatók, hogy tudományos kutatások alapján szolgálhassanak. Szükséges volna tehát oly intézet, hol ásványvizeink vegyontása oly szabatosággal eszközöltessék, miszerint

azt a földismész (geologus) és bárki más egyaránt haszonnal használhassa. Továbbá ásványainkra nézve nem elengedő, hogy ennek vagy amannak rokonfaját Amerikákban, Francia- vagy Svédországban már vegyontották, hanem kívánatos, hogy a nálunk előjövő fajok vegyileg szinte megvizsgálhassanak, minthogy előre meg nem határozhatjuk, hogy mily becsű részletekre akadhatunk, melyek országunk természetának firkésésénél igen jelentőségek lehetnek. Hasonlót kell mondanunk követeinkre nézve is. Így például a környékünkben talált és folytonosan keletkező gőmbölyű köveink képződésének történetéhez alaposan nem szólhatunk, míg részint maguknak a köveknek, részint a környező talajnak vegyontása nem eszközöltetett. Ezután pedig hogyan állapíthatunk meg földjeink termő képességét, ha összetételi részeit nem ismerjük. Bizonyos növények, bizonyos ásványanyagok határozott mennyiségűt szükséglik, s ha nem tudjuk, hogy a talaj, melybe a magot vetjük tartalmazza-e az ásványok megfelelő mennyiségét, vaktában történi a vetés, vaktában a trágyázás, mert helyes vegyontás nélkül nem tudhatjuk, se a magot, mely talajnak leginkább való, se azon trágya-anyagokat, melyeket az főképp igényel, valamint ezen utóbbiak mennyiségét sem. Minthogy pedig az indítványba jött vegytani műintézetnek a gazdaközönység is igen sok jó, sőt lényeges hasznát vehetné, ezen ügy megérdemli, hogy az erdélyi országos gazdasági egylet szinte felkarolja, s annak létrehozásában a muzeumegylet támogassa.

(Vége következik.)

Kül- és belföldi levelezés.

1885. febr. 1.

Fichtner Károly „a szeretetre méltó” utolsó föllépése a Burg-theaterben képezi a napirenden levő társalgás tárgyát. A tegnapi előadásra szóló páholyok s zártszékek már egy bétell előbb foglaltak le Fichtner számtalan pártolói által, dacára annak, hogy majdnem háromszor oly drágák voltak, mint rendesen. Winterthurnak „das letzte Mittel” című darabját választotta az ünnepelt s közszeretben részesülő színész. Nemcsak minden felvonás, de minden nagyobb jelenet után is számtalanszor hivatott ki, míg végre az utolsó felvonás után a „Ferencz József” érdemjellel díszítve a közönségtől könyező szemekkel búcsút vett. A közönség által gyakran felbeszélkötött búcsú beszédében először is a császári páholy felé fordulván, ő Felsőségének meleg szavakban köszön meg a művészet iránt tanúsított kegyelmes pártolását, s azután a közönséghez intézvé szavait, megköszöné az iránt tanúsított részvétét, azon kérés csatlólván hozzá, hogy tartaná ezután is jó emlékezetben. Fichtner Károly január 7. 1805 ben szül. Koburgban. Tizenkilenc éves korától fogva tagja a bécsi udvari színtársulatnak s tegnap óta négyezer nyolcszáz forintot kap évenkénti nyugdíjat. Helye kipótolhatlan s Laube director urnak sok gondjába kerülend a nagy hézagot bár közelítőleg is kitölthetni. A színigazgatóság nem beszélhet rá a még jó egészségnek s erőnek örvendező Fichtnert, hogy ezután is lépne föl tetszése szerint, mert elhatározása szilárd s megfogathatlan. „Most szeret még s marasztal a bécsi közönség, de félek, hogy rövid idő múlva szeretné, ha távoznám.” Negyven éves működése alatt négyszáz hatvan darabban s ötszáz tizenhárom szerepben lepett föl, s mindössze ötezer négyszáz kilencvenhátszer játszott a veterán színész. A „Wiener Abendpost” jelenti: „Tegnap (vasárnap) nyújtotta át személyesen a főudvari színigazgató ur, herczeg Auersperg Vincze Raymund udv. tanácsnok ur jelenlétében Fichtner urnak a csász. ő Felsége által legkegyelmesebben ajándékozott „Ferencz József” érdemjelt, s meleg s szíves szavakban ismétlé sajnálkozását azon nagy veszteség miatt, mely a távozó szabad elhatározása által éri az udvari színházat.

Martius havában Wachtel, híres tenorista is búcsút vesz a bécsi operától, Salvi directorral meghasonlása következtében. Egyelőre a berlini operánál töltend őt hónapot tizezer tallér fizetés mellett.

Dawison Bogumil, szász k. udv. színész már harminczkét előadással szerencsételte a bécsi közönséget. A wieden színház minden föllépésénél tömve van. A kritika legnagyobb elismeréssel itél művészetéről, s nem sajnálhatja eléggé, hogy a jelen körülmények közt nem léphet föl a Burg-theaterben. Dawison t. i. szintén egykori tagja levén a bécsi udvari színháznak, a színigazgatósággal összekoceanása következtében távozott. Drezdában tárt karokkal fogadták.

De nem dísekedhetik egyedül a művészet ily jeles emberek elvesztésével, a bécsi Josefnumot is nagy csapás érte. Ludwig prof. ur t. i. a híres physiologus e semester végével otthagya az intézetet. Hír szerint egy prof. gyűlés alkalmával szavazatra kerülvén a dolog, Ludwig prof. nem adta szavazatát, kijelentvén, hogy meggyőződése ellen nem cselekszik soha. „Ebben az esetben távozhatik!” másnap benyújtotta hivataláról leköszönését, s — megkapta. Jeles előadásait Lipcsében folytatta.

A professori s doctori collegium közti sürlo-dások még javában folynak, s úgy látszik egyelőre nem is jutnak végeredményhez. Egy pár nap előtt Schmerling államminister meglepte látogatásával a Theresianumot, s az intézet nagy természetesen össze-

gyülekezett növendékek azon részét, mely az egyetemnél be van írva, hosszabb beszédben megdicsérete, az egyetemnél történt izgalom alkalmával tanúsított lovagias viseleteért. A fiatal nemesek névsorát egy ismeretes bécsi lap zárt betűkkel tette köztudomásra s örömmel jelenti, hogy a cs. ő Felsége által meg is jutalmaztatandók. K. S.

A Nyárad mellől, jan. 24.

Rég forgatom már e lapok hasábjait, sokkal régebb, semhogy a nyújtott levelet miatt ez időt rövidnek mondhatnám, s emlékezetemre nagyon keveset olvastam egy környékről, mely a Királyhágón innen a legszebb, legdúsabb helyek egyikét teszi. E szép környék: a Nyárad völgye.

Felirta e helyet a történelem letörölhetlen lapjaira, elzengte lantján a költő, s szakavatott kézzel, láng képzelemmel ecsetelte az irónem egy kötetében, és így e gyarló tollnak nem maradt fenn egyéb, mint némely érdekesebb jelenetet, változást följegyezni.

Mindenik nap egy-egy távozó lépés a szellemi élet böleső korától, és minden nappal röviddebbé válik a tér a felvilágosultság, polgáriásodás felé.

E sorok hírvői azon nemes buzgalomnak, akaratnak, melylyel e kies völgy lakói, a haladás lobogóját követik.

Nyárad-Szereda városban, mely itt a felvidéknek — úgy szólva — központját képezi, egy olvasó-egylet megalakításával foglalkoznak, pártolotva a vidék, ugy a város számos birtokosai által. E szép ezéla folyó hó 29-kére Nyárad-Szeredában táncostély van rendezve, s a szükséges meghívások 1 o. é. frt részvény mellett meg is tétettek.

Ha jól vagyok értesülve, az ily módon összpontosított erő, a népnevelés édes terhéet emelve vállakra, említett városban egy elemi-oskola meg alapításáról gondoskodandak.

Fájdalom teljesülnek a jóslat szavai, a nagy olvadáshoz folytonos esőzés járul, és az ily ok miatt felbőszült elem, a víz, bátrá kapva a nem vas-tag jégkérget, s romboló kedvében előntve a tért, ijeszto zúgással rohan a hidaknak vagy malmoknak. Az egylet megalakulása eredményéről később. Cserefalvi.

— A mint éppen most vett levélből értesülünk, az üdvös ezéla intézett vigalom mult hó 29-kén megtartott, s az olvasó-egyletnek 40 frt tiszta jövedelmet eredményezett. A vigalomnak még ennél is lényegesebb eredménye volt az, hogy ez alkalommal harmincz egyeniség mind két nemből kötelezte magát öt éven át az alakuló egylet részére évenként 2 forintot fizetni. Üdvösebb irányu mozgalom, s hasznosabb honfi áldozat ez idők szerint nem lehet, mint az, ha az ország minden vidékein terjesztjük az olvasó egyesületeket, melyek által nemzeti irodalmunknak újabb lendületet, s ez által nemzeti művelődésünknek folytonos előhaladást biztosítunk. Szerk.

Hazai intézetek

XXIII. Közlemény *)

Az erdélyi muz-egylet pénztárába, az 1864-dik évi nov. 21-től ezen folyó 1865-ik évi február. 1-ső napjáig befizetett összegekről. u. m.

A) Részvényt fizettek: a) Az 1861—62 dik évre: Szigethi Lajos 10 frt. b) Az 1861—62—63-ra Kovács Károly, id. Vajásdi János évenkénti 5—5 frtal. c) Az 1862-ik évre: Gróf Kún László 3-as részvényben 15 frtot. Gr. Kún Geyza 2-tős részvényben: 10 frtot; gróf Kún Lászlóné és gróf Kún Irén egyes részvényben: 5—5 frtot. d) Az 1862—63—64-re: Dávid Elek évi 5 frtal, összesen 15 frtot. e) Az 1863-ik évre: Balogh Károly, László Ignác évi 5—5 frtal. Vajda Ferencz pedig kettős részvényben 10 frtal. f) Az 1863—64-re: Özv. Zeyk Jánosé kettős részv. 10—10 frtal. g) Az 1863—64—65-re: Medgyes Balint évi 5 frtal, 15 frtot. h) Az 1864-ik évre: Berényi Lipót, Ferenczi Mózes, Dergán József, tanár Pap Mózes, Pfennigsdorf Antal, Kovács Sámuel, Balázs István, tanár Ferencz Jozsi, Scholcz Antal, Raffai N. János, Hegedüs Sándor, Nágel Emil, Bodó Dávid, Schmiding József, dr. Müller József, Száva Antal, Száva Zachariás, Pintye József, Pintye Soma, évenkénti 5—5 frtal; Borsos Sámuel pedig évenkénti 10 frtal. Vége La Borda Kálmán új tag: 5 frtal. i) Az 1864- és 1865-ik évre: Dr. Gálffy Endre, Gálffy Sándor évenkénti 5—5 frtal. k) Az 1865-ik évre: Barthá János, Palkovics József, Tompa Lajos, dr. Maiszner János, Bántó Samu, dr. Kolozsvári János, Elekes Károly, mérnök Kovács Sándor, évenkénti 5—5 frtal; n. b. Ince Mihály, gróf Pejachevics Márkné, Pálffy Antal, évi 5 ft 25 kral; a károly-fehérvári casino és Fogarassy Antal évi 10—10 forinttal.

B) Tíz évi részvény kötelezettségükle törlesztették: aa) Jancsó Lajos, Szakács Károly, Bányai Pál, Lukács János, Bocz Sámuel, az eddig befizetve volt 20 frtot. mindenik t. tag, kiegészítette 20 frtal = 40 frtra. bb) Dr. Lészay

*) Az utóbbi közlemények láthatók: a „Kolozsvári Közlöny” 1864-ik évi 5, 35, 56, 85 és 139 sz. maiban; nemkülönben a „Korunk” ugyancsak az 1864-dik évi 10, 32, 62, 91 és 140 számaiban. B. v.

László, Lészay János, Gyergyai Ferencz és Néhrer Soma, az eddig beadott 25 frthoz, jelenleg 15—15 frtot fizetvén. cc) Tompa János, az eddig beadva volt 5 frthoz adott 35 frtot. dd) Pallos István az eddig beadva volt 10 frthoz adott: 30 frtot. ee) Sámuel László, az eddig beadva volt: 26 frt 25 krhoz adott: 13 frt 75 krt.

C) Tíz évi részvényében Zudor Judith adott egyszerre: 40 frtot.

D) Urbéri kötelezvényben beadta alapítványát: Gróf Eszterházy Geyza és Gyarmathy Miklós adván mindenik egy egy 100 frtos urbéri kötelezvényt.

E) Magány kötelezvénybeni alapítvány után kamatot fizettek: 1) Weér Farkas: 500 frt tőke után: 1860—61—62-re 75 frtot. 2) Tisza László: 500 frt tőke után: 1864-re 25 frtot. 3) Barcsay Gergely: 1000 frt. tőke után, 1860—61-re 100 frtot. 4) Jakab Bogdán: 100 frt tőke után: 1862—63 64-re 15 frtot. 5) Hintz György: 160 frt tőke után: az 1864-ik évre 9 frt 60 krt. 6) Ugron Gáspár: 100 frt tőke után: 1862—63-ra 10 forint. 7) Rauber Károly b. és Dániel Gábor, 100—100 frt alapítványi tőke után fizettek 1863-ra 6—6 frtot; Berde Áron pedig ugyan 100 frt tőke után 5 frtot. 8) Grün Salamon 100 frt tőke után 1863—64-re 10 frtot. 9) Tompa Imre 100 frt tőke után 1864-re 5 frtot 10) Réz Sámuel 100 frt tőke után 1864-re 5 frtot. 11) Gróf Dégenfeld Imre: 2000 frt alapítványi tőke után 1863—64-re 2 évre egyszerre: 200 frtot 12) Domzsa György 500 frt tőke után 1863-ra 25 frt. 13) Ágoston István 100 frt tőke után 1864—65-re 12 frt 60 krt.

F) Az „építési aranyalap” számára ajándékozott bonczbidai ev. ref. pap t. Nagy Elek ur egy darab egyes aranyot.

Az elősoroltakat, van szerencsém „nyilvános nyugtánni”, birlapilag is tudatni az illetőkkel.

A mult 1864-ik évi november 21 én nyilvánosságra bocsátott „XXII-ik közleményemnek” végén, tisztelettel szólítottam fel az illető hátralékosokat, hátralékuk befizetésére; s egyszersmind figyelmüket kértem, a mult évi közgyűlés határozatának meg gondolására; de fájdalom! kevesen igyekeztek elhátrítani magokról a lebető kellemenségeket! Még vagy egy kis idő a következő közgyűlésig; még tehát alkalom is vagyon kikertülni azt, minek csak gondolata is leverő.

Kolozsvárt, febr. 1-sőjén 1865.

Közlő

Bányai Vitális,

muz. egyl. pénztárnok.

Nemzeti színház. Január 30-kán Bognár Vilma második fellépéttel „Dunanan.” A szép számú közönség folytonos tetszéssel fogadta kedves vendég művésznünket.

Január 31-kén „Zsidóhölgy” Dálnoki Róza kisasszony jutalomjátéka. Ez este a közönség a kitüntetésnek azon nemével árasztá el kedveltjét, minővel csak azokat szokta megtisztelni, kik valódi műlvet képesek nyújtani. Dálnoki Róza k. a., midőn alig egy éve hozzánk jött, első fellépéivel nem igazolá teljesen megelőzőit hirnevének valóságát, s közönségünk egy része kételkedve jóslata szép jövőt neki; ma azonban alig néhány hónap után kedvesen oszlta el a kételkedők balsejtelméit; ezzel nem akarjuk ugyan azt mondani, hogy már elérte volna a haladás netovábbját; a ki néhány hó alatt is ennyire jelét tudja adni a hozzá kötött remények valóslásának, mennyivel többre nem jogosíthat fel hasonló szorgalom kifejtés s tanulmányozás után akkor, midőn még pályájának jó formán csak kezdetén áll? azok a koszoruk, bokréta, vers, galambok, valamint az első felvonás után átnyújtott emlék kétségtelen bizonyíték a közönség részéről művésze méltánylásának.

A „Zsidóhölgy” zenéjének nagyszerűségét, instrumentotját kiemelni, dicseéni felesleges volna, akkor, midőn harmincz évvel ezelőtt a legnagyobb zeneértők elmondták mind azt, mit mi csak ismételhettünk; legyen elég csak annyit mondanunk, hogy a nagy Cherubini tanítványának a legjelesebb francia zeneköltőnek legkitűnőbb műve, melynek jelene, ha szintén francia eredetét s természetlenségét megtagadni nem lehet, a német zene mesterkéltségét nem kis mértékben hordja magán, innen van az, hogy többszöri hallás kívántatik megértéséhez. Eleazar oly alak, mely a hitokszerség s patriarchalis élet jellegével bir, mit Hales zenéje hiven tud visszatükrözni, ilyen a Rechávali duo az első felvonásban, s a negyedik felvonás áriája, melyeket Fekter igen helyesen s kifejező fájdalommal énekelt. Recha magas mezzo soprannak irt drámai szerep, mely nem csak jó énekesnőt, hanem a hangban kifejező drámai erő kíván, mit Dálnoki Róza k. a. hangja lírai természetisége mellett is hiven tudott kifejezni. Ki kell emelnünk Odryt is kellemes énekeért. Az előadást a sikerültebbek közé számítók, ha Barna L. szokott trémájában tactust, hangot nem feledve, többször zavart nem idézett volna elő. E bátoratlan félénkség valóban szinte megfoghatlan udvarias közönségünkkel szemben, ki hogy a hibák iránt mennyire elnéző tud lenni, azt ma östve is — eléggé lehetett tapasztalni. Barna L. asszonynak szép, rokonszenves hangja van, mit ér azonban, ha a félelem elnyomja, s ha e miatt sokszor a dalmú egyik vagy másik szebb része kell

kimaradon, mint például ma az esküvő jelenet alatt a Réchavai kettős.

Feusar 2. dikán „Rokant buszár“ Bognár Vilma harmadik felléptével. A rég nem hallott győnyűrt népdalok ma zendültek meg olaször vendég művésznők ajkáról. Ma is meggyőződünk, hogy Bognár Vilma e téren páratlan még. A mi Füredi volt fénykorában a népszimlének közt, az ma B. V. a népszimlének közt. A „népdalok hősnője“ ő még mindig, mert dalainkat szében, több érdeklődéssel, több bensőséggel nem tudja kezelni senki, s ez olyan érdeme, melyet sem elvitálni, sem eltagadni tőle nem lehet. A közönség elbűvölő, sem eltárgyalni kedvenzebb dalait. Gyurit Szabhmári adta, sőt mi több énekelt is, s reméljük, hogy népdalt ez uttal utoljára.

Különfelek.

(Necrolog.) Pálosi Donáth Kata özvegy Fronius Mihály és Donáth Farkas fájó szívvel tudatják kedves testvéröknek Donáth Sándornak mult hó 20-án Galambfalván munkás élete 69-ik évében szélhűtés által okozott folytonos gyengülés nyomán bekövetkezett halálát. Őt, ki soha senkit nem szenvedette, szenvedés nélkül ölelé magához a szeretet Istene. Kedves elhunyt testvérünk hív, kitűnően értelmes és tántoríthatatlan igazságos munkás szolgálati pályáját megyei tisztviselői jegyzősége kezdve, azután mint alispán, csak hamar magát s végre mint országos főtörvényszéki tanácsos ügy folytatá, hogy annak kiérdemelt jutalmául a felség magas kegyelme s minden jó honfiak szeretete sirjájá kísérjék. Elhunyt kedves halottunk megdöbbentő lelkészert és elszegződő áldozat, a helyi romkath. piaci szentgyházában folyó hó 7-én fog bemutatattatni. M. Vászárhelyt, febr. 3. 1865.

— Említve volt lapunk egyik közelebbi számában, hogy gróf Mikó Imre ő nmlga a magyar akademia által igazgató tagul választatván meg, helybeli felszínök közgyűlése az érdem ezen méltósága felett örömet jegyzőkönnyűleg fejezte ki, s egyszerűen b. Bánffy Dániel ő nmlga elnöke alatt egy küldöttséget kívánt menesztetni ő excejához, az egyet ezen örömet tolmácsolandó. E küldöttség mult szombatán délelőtt tevő meg tisztelő látogatását ő excejánál, kit a küldöttség elnöke b. Bánffy Dániel a kaszinó nevében igen csinos és szabatos beszéddel üdvözölt, azon szempontból szerencsétlenül ő nmlgát a kitüntetésért, miképp ez nem örökösült s muló dicsfény, hanem személyes érdemei által kivívott koszoru, melyet senki el nem vehet, semmi körülmény el nem hervasztat, s miután sok szellemi és anyagi érdekeinket képviselő hazai intézeteink közt bizonyára a magyar tudós társaság az, melyet a többi felibe kell helyezni, annyival örömteljebb elismeréssel vettük e tekintélyes intézet méltánylatát ő nmlga hazafiai érdemei és magas műveltsége irányában, mivel mi ő exceját mint egy láncszemet tekintjük, mely minket az anyarszággal egyesít, minélfogva szónok a küldöttség nevében kívánta, hogy az ég sokáig tartsa meg ő nmlga életét, melyhez a haza, a nemzet és közönység érdekei körül annyi szép remény fűződik. Erre, a küldöttség lelkes éljeneket hangoztatván, ő nmlga ismeretes szerénységével felelvén, őszinte köszönetét nyilváníta azon figyelem felett, melyet a kaszinó tanúsita irányában, s azon lelkes ígéretet tevő, hogy valamint eddig tevő, úgy ezután is mindig a haza s irodalom és általában a magyar nemzeti műveltség és jólét érdekeit szíven hordandja, s minden tetteinek ez értelem lesz irányadója. Rövid társalgás és búcsúétel után aztán a küldöttség eltávozott.

— Tegnapelőtt a városházánál gyűlés tartott egy Kolozsvárott alakítandó torna-egylet érdekében. A gyűlés b. Józiska Lajos ő nmlga elnöke alatt bizottságot nevezett ki, mely az alakítandó intézet ügyét kezébe vegye, s azt a teljességre előkészítse. E bizottság tegnap tartá első ülését, s az intézet céljának nyilváníván egy torna, vívoda, lovarda és lövedő létesítését, az előleges költségvetés megtételét s az alapszabályok formulázását egy kisebb körű bizottságra bízta át.

+ A közelebről tartott iparos-egyleti bál a redoute-termében a legszebb sikerrel folyt le. A bál roppant népes volt, s kiváltságos kivríradt tartott.

+ A Boër János jutalom játékául kitűzött „Montyois“ az előkészületek miatt csütörtökön fog színe kerülni. Ujból ajánljuk a kitűnő szép művet a közönség figyelmébe.

+ A Demjén László által hirdetett Petőfi Sándor olajfesték nyomatu arcképe egész alakban Berlinnek e nemű legelső műintézetében, mint tudjuk már munkába vétetett, s a sok időt igénylő gondos kiállításához képest a lehető legrövidebb idő alatt meg fog jelenni. E műintézet a drága olajfestmények utáadását oly tökélyre vitte már, hogy csak avatos szem képes megkülönböztetni az eredeti képtől. Mint tudjuk Demjén László pártolás esetében a Petőfi arcképén kívül még többi jelesnek arcképeit is ki fogja adni. A kép megjelenéséig az előfizetési határ idő meg van hosszabbítva, s így még folytonosan megszerezhető az olajfesték nyomtu 6 frton, a színnyomatu arckép pedig 3 frttal, mely nagy költséket az 1848 i hadjáratból tünteti föl. E vállalatot, mely e nem-

ben nekünk igazán uttörő, a legmelegebben ajánljuk a közönség figyelmébe.

+ Aranyosszéki levelezőnk panaszkodik, hogy a február 2-ig hol tisztán, hol hóval elegy tartott esőzés az utakat felbontá, a lapályos szántók és rétek víz alatt állanak, mi az őszi vetéseknek sokat ártott. Az Aranyos jege a lágy időben tömegesen indult meg, s mentében a várfalvi, mészkői, tordai malomgátokat tetemesen megrongálta vagy egészen elvitte.

+ Színházunkban néhány naptól fogva új olaj-világítást alkalmaztak a photogén helyett. A választmány ez újabb intézkedéssel a mennyt a biztonság tekintetében nyert, ugyanannyit vesztett az eredeti czéltól, t. i. hogy világosság legyen. A földszint nyert, a felső sor páholy azonban elvesz a homályban. A vállalkozókat reméljük reá fogja szorítani a választmány, hogy a bajon minél előbb segítsen.

+ Szigligetinek 100 db aranyföld jutalmazott „Nadányi“ című történelmi drámája e f. hó 15-kén nálunk is színe kerül Mándoki jutalomjátékául.

+ Fellner-Kalmár-Róza kedves költőnők előfizetési hirdetések költeményeire 2 forintjával. A 200 lapra terjedő mű e f. év martius havában okvetlenül megjelenik. Szépirodalmi lapjainkból eléggé ismerhetik olvasóink is Kalmár Róza mély költői hangját, ki szívéből vesz minden szót, hogy egyenesen a szívekben tudjon velők viszhangoztatni.

+ Berlinből írják nekünk, hogy az éppen most ott működő Deckner Sarolta hegedő művésznőket mind a közönség, mind a lapok igen jól fogadják.

+ A „H. és K.“ kolozsvári levelezője azt írja, hogy Marussi urat első fellépése után szerződtették. Mi nem tudunk róla semmit, ha csak második fellépése után nem fog a szerződés bekövetkezni.

+ Vajasadról írják a mult hó 29-éről a „B. H.“ nak: Ma reggel 10 óra felé szokatlan esemény színhelye volt városunk. A városi hatóság t. i. egy helybeli polgárnál legelő-adó hátrálék miatt 4 csendőr és 6 pandur kíséretében történeudő zálogolást rendelt el. Midőn a lefoglalt holmik a szekérre rakták, hirtelen beláthatatlan néptömeg csődült össze s jókora sühányokkal s furkósbotokkal megrohanva a küldötteket, először a kocsiat verte le, aztán egy csendőrt ragadott meg, egy pandurnak pedig szuronyát törte össze, mire a fegyveres csapat kebrek oldott. A főbőszűlt tömeg ezután a városházához rohant s ide is beakart törni, de az aljegyző: Josipovic mérsékelt föllépte, ki e szándékuk vesztélyes következményeire figyelmezteté őket, megteette hatását s a további kihágásokat megakadályozta. A csakhamar megjelent katonai erő a rendet helyreállítá. E kellemetlen eset éppen betivásár napján történt, a begyűlt vidéki parasztok is részt vettek abban, a kocsiakon levő fahasábot és köveket használva a támadáshoz. A megzalogolt polgár házába az exekutio már 23-án beköszöntött, s az ekkor működő hivatalos személy a népség részéről figyelmeztetve lön, hogy fogatnba ne vegyék a zálogolást, mely a fűnebbi zendülésre okot szolgáltatott. A dühöngő tömeg torokszakadástól ordított, hogy az exekutionak nincs helye, miután ez ügyben a kancellárhoz fölebbezték, honnét a válasz még nem érkezett meg; sőt egyáltalán kétségbe vonták, hogy a hatóság e fölebbeztést a kancellárhoz eljuttatla legyen.

+ A turini tüntetésről írják a „kölni“ lapnak, hogy azt némely nyakas piemontiak csinálták, kik az olasz parlament mérsékelt megtartásával nincsenek megelégedve. Előbb jan. 26-án az egyetem előtt gyűltek össze, onnan a városház felé mentek, s ott szétszórtak. Másnap írott jelentések terjesztettek a városban, melyekben a tanulók fölhihattak, este a városház tere összegyűlni és a volt minisztereknek macskazenét adni. A jelszó így hangzik: „Le Peruzival! Le Minghettivel! Le Popolival!“ Később Boggio, Roccat, és más törzsoők piemontiakat kívánták haratságos tüntetéssel megtisztelni. Ugy látszik, ez most rendszerré válik ott. A kormány semmi rendszabályt nem tesz ellenök, mert tudja, hogy a tanulók nagy része minden tüntetésnek ellene van. Boggio egy javaslatot adott be a képviselőházhoz, mely a szeptemberi áldozatok részére nyugdíjat kíván.

Politikai hírek.

Austria. Frigyes Károly porosz kir. herceg bécsi látogatásáról a „Times“ levelezősei szerint azon bir keráng, hogy a hg. s Austria császárnak egymás közti társalgása kiválólag katonai jellegű volt. Politikai fontosságu ügyek felett nem értekeztek. „Austria császára ő fge — így írja a „Times“ levelezője — nem akar Poroszország katonai s másféle szerződéseinek ellene szegülni s nem is teheti azt; hanem nem is akar egyáltalán semmi érintkezésbe jöni a berlini kormányak s szövetségi törvényekbe ütköző lépéseivel. Noha javultak a közép-államok s Austria közötti viszonylatok; az téves feltevés, hogy a porosz király és osztrák császár közötti viszonylatok elhibedtek.“

A „Vind“ azt állítja, hogy Augustenburg hg. a müncheni és drezdai kabinetek nagy bosszúságára bizalmas egyezségre lépett a porosz koroná-

val, mely most még titokban tartatik, s ezért még nem lesz róla szó közelebb a szokott diplomatai levelezésekben.

Austriauk s a közép államoknak az öröklési kérdés irányában állásukról írják a „N. fr. Presse“ nek: Hogy a tetleges birtoklási jog Augustenburg hgre rubáztassék, azt Austria is, a közép államok is akarják, az a különbséggel, hogy Austria a birtoklási jogot arra megbízandó bíróság által eldöntetni, Bajorország pedig egyenesen Augustenburgra rubáztatni kívánja.

Angolország. London, jan. 30. Peel Frigyes állam-alktitár jan. 26-án bury-i választói előtt beszédet tartott, melyben a be nem avatkozási s béke-eszméket, a díjak leszállítását, s a parlamenti reformot védelmezé.

Az „Advertiser“ a whigek és torik politikai nézetei felett következőleg elmélkedik: Két hét mulva ismét egybegyűl a parlament, s fájdalom nem a legjobb lábón állnak a szabadelvű párt nézetei. Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, mintha legkisebb valószínűsége is léteznék annak, hogy a torik a mostani kabinetet meg fogják támadni és leléptetik; sőt ellenkezőleg tudjuk, miszerint a legutóbbi ministerium egyik vezértárgya, Derby, ezen kérdésre: „mit szándékoztok tenni?“ ezt a szerény feleletet adta: „semmit — a mi politikánk a bevárás: az események munkálkodnak számunkra.“ Ezzel a torik azon meggyőződésüket fejezték ki, miszerint a szabadelvű párt, mely száraz rothadásban szenved, magától szét fog szakadozni, csak magára kell hagyni.

A conservatívek most is olyanok, a melyek voltak, de a whygek nagyon megromlottak. Nem is látjuk a módját, hogyan jobbitatnák meg állásukat, ha csak őszinte bűnbánat és jobbulás által nem. Most még van idejük hozzá, csakohgy semmi jelét nem vesszük észre aféle szándékuknak, hogy a jözan ész ösvényére visszatérni törekednének. Hisznek a „Times“ aféle szemfényvesztéseiben, mintha a nép nem törődne a parlament reformmal.

Francoisország. A „France“ tudni hiszi, mikép a párisi s madridi udvarok közt alkudozások folynak oly czéltől, hogy a megszorító elveken alapuló régi egyezmények helyébe oly újabb szerződés állíttassék, mely inkább összhangzásban lenne a kereskedelmi szabadsággal.

A vallási kérdések — úgy látszik — tetemes helyet foglalndnak el a senatus választóirati vitájában. Azt várják ugyanis, hogy Mathieu besanconi érsek a senatus elé hozandja a visszaélés miatti megidézések, s az organikus czikket által szentesített megszorító intézkedések kérdését. Mint mondják, a roueni, bordeauxi s párisi érsekek, valamint másrésről Napoleon herceg is részt fognak venni a vitában. Azt állítják, hogy Vuitry, Rouher s Thuellier fognak a kormány nevében beszélni. Az ezen kérdéseket tárgyalandó senatorok közt említik Delanglét is, kinek azon beszéde még nem ment feledésbe, melyet a vallás ellenes tanokra vonatkozó kérvény tárgyában tartott. Ujabbban még a marseillei, algiri, stb. flouri, verduni s bayeuxi püspökök is levelet intéztek a cultusminiszterhez. A saint-briei s quimperi püspökök ezenkívül körlevelet intéztek saját papságukhoz, az encyclica tárgyában, s a seresi-rijelel kiemelv. széktemploma szószerkéről érkelet, hogy ő föltétlenül s különbség nélkül csatlakozik IX. Pius összes határozataihoz.

Labbe, az „Opinion Nat.“ szerkesztője, ki engedélyt nyert fölolvások tartására, az egyháznak a középkorban történelmi szerepéről, arra szólított föl, hogy ne folytassa e tárgybani fölolvásait Labbe maga tudatja ezen tilalmat egy a „Gaz. de France“ hoz intézett levélben, melyben fölemlítvén a Broglie, de Lavergue s Cochin-nak adott engedély visszavonását, kijelenti, hogy ő inkább emondott volna a neki adott szabadságról, mi helyt az megszünt közös jog tárgya lenni.

Olaszország. Turin, jan. 29. A fővárosi átköltözés már megkezdődött, néhány osztálya a bel- és hadügyministeriumnak már megszüntetett rendes napi foglalkozását, s nagyobb része ezen osztálybeli hivatalnokoknak már Florenzbe költözött; igen sietnek, mert ki előbb ér oda, annál alkalmasabban választhat lakást, mert tudja van, hogy nagyrésze a hivatalnokoknak kényszerülve lesz a körülfekvő falukban lakni, egyrészt lakás-hiány, másrészt pedig a drágaság miatt; jelenleg is már 100 frankot (40 frtot) mernek követelni a florenzi házigazdák egy butorozott szobáért havonkint; képviseljük ezután.

Holnap az udvari táncszalomban gyászban akarnak a piemonti nők megjelenni, mire ellentüntetéstül a milanoi, florenzi és nápolyi nők részben fognának iltözni. A kormány 100,000 öreg katonát bocsátott szabadságra; a beszóltott ujonczok, számra 60,000 már megérkeztek zászlóik alá.

A „N. fr. Presse“ írja Turinból, jan. 28-rol: „Tegnap reggel néhány falragaszszal lepettünk meg, melyek által nyertek tulajdonképen csak némi jelentőséget a tegnapi tüntetések, melylyel magukban véve nem bírának. Az egyiket a helyhatóság bocsátotta ki, melyben inti a népet, hogy kerülje az utcákat az összecsoportosulásokat, s befejezésül ezt mondja: „Városunknak kerülnie kell mindent, a mi megnehezíthetné abbeli törekvéseit, hogy sorunkat lehetőleg biztonságba tegyék.“ Buscaglione quastor

kiáltványa így beszél: „A tegnapi és tegnapelőtti tüntetések, melyek utcainkon előfordultak, ha ismételtetnének, megzavarhatnák a közönséget s a hatóságot arra kényszeríthetnék, hogy a törvény értelmébeni feloszlátás iránt érélyes intézkedéseket tegyen. A hatóság tehát kötelességének tartja, emlékeztetbe hozni a törvényi rendeleteit az összecsoportosulásokra vonatkozólag; a néklül, hogy a kellemetlen következményeket feleltesse.“ A nép ezen kiáltványt a legtöbb utcasarkon letépte.

Az egyetemen a következő kiáltvány vala olvasható: Tanuló ifjak! Tudom, hogy vannak, kik azt javasolják nektek, hogy vegyetek részt az utcaj politikai tüntetéseben, melyek könnyen veszélyeztethetnek a várost. Bizom józan eszetekben, s meg vagyok róla győződve, hogy visszatartóztatjátok magatokat azoktól. Nagyon kérlek erre benéteket az akademiai tanács nevében is. Tegyétek meg rectorotok iránti szeretetből is. Ricotti.

Ezen közben intézkedések is tétettek, s a nemzetörség jan. 27-én este meglehetősen számmal volt összegyűlve a városház udvarán. Midőn este 8 órakor nagy néptömeg a Piazza d'Erbe-n s a Deragossa utcán csoportosult össze, a rendőri hatóság a nemzetörséget felszólítá, hogy menjen ki az udvarból az utcára. A tüntetők illedelmesen felszólíttatván a szétszólásra, eltávoztak, de nem sokára visszatértek, s a rendőri biztosok néhány egyént elfogtak. — Ma délelőtt is összejött a tanuló ifjuság az egyetemnél, de mozgalmuk csak az Aulára szorítkozott. Attól tartanak, hogy estére ismét lesznek összecsoportosulások, mivel ingerültségben nincs hiány. Egyébiránt a nyugtalanságok tulnyomólag helyi jellegűek. A piemontiaszkodás még folyást ellenzékben van a kormányzóknak Florenzbe áttételére nézve.

Oroszország. Mult hó 16-kán kezdette meg Moszkvában az ottani nemesi gyűlés tanácskozásait, a moszkvai tartományi gyűlésbe választások végett. A megnyitó-beszédben a főkbormányzó azon reményét fejezte ki, mikép a nemesség maguk a választások által tanúsítandja, hogy a császár által előállított intézményeket elő akarja mozdítani. A belügyministeriumhoz Oroszország számos nagyobb városából kérvények érkeztek, melyekben a községi ügy mielőbbi szervezése kértik, a fővárosoknak adatott szabályok mintájára. Egyébiránt a kormány ezen ügynek is a legnagyobb gondot szenteli. Az előmunkálatok, a városi ügy szervezése végett, már nagyrészt be vannak fejezve, s a véghatározat legközelebbre várható.

Ujabb. Páris, febr. 3. Turini tudósítások szerint, az olasz kormány Andrea bibernokot megkínálni szándékozik a nagy alamizsnás tisztével Victor Emanuel udvaránál. Civita-Vecchia, hallomás szerint, egy francia parancsnok rendelkezése alá fog bocsátatni, azon esetre, ha Róma megszállása bevégeztenék. Nigra lovag sürűen vált sürgönyöket Turinnal; egyebek közt tudatta, hogy Napoleon császár még most vissza fogja magát tartóztatni trónbeszédében. „La politique d'avantgarde“ című új röpirat jelent meg, mely a democratia kifejlődését s a császárság teljes bevégzését sürgeti. Toulonból egy jelző gőzös küldetett Civita Vecchiába, hogy ott készen álljon a római foglaló hadsereg főparancsnokának rendelkezésére. A deux-charentesi választásnál a papság az ellenzékkel szavazott. Mondják, hogy a francia kormány azon óhaját fejezte volna ki, hogy az olasz parlament elnapoltatnák, mielőtt a francia törvényhozó-test ülései megnyitattának.

— Madrid, febr. 2. Az „Epoca“ írja: Pareja tengernagy hivatalos jelentéséből azt lehet kivenni, hogy a perui kérdés békésen fog megoldatni. Mind a mellett holnap a „Numancia“ fregatte elindul, mert a kormány a csendes tengeren tekintélyes haderőt akar tartani.

— Turin, febr. 3. A király, Lamarmora által kísérve, ma Florenzbe utazott. Cialdini Turinba hivatott.

— Milano, febr. 4. A király az udvari bál estéjén előfordult tüntetések s annak következtében utazott el, hogy a helyhatóság vonatott valami cselekményt végbevitni, mely a tüntetés hatását csökkentette volna.

— New-York, jan. 25. A separatisták Calwel erődöt légbe röpték, Campbell a Cape Fear folyamánál van és Talahasse, valószínűleg a Chikamanga és Kalamassee. Az unionista hadcsapatok Mobile mögött 15 mérföldnyire megérkeztek.

— Bécs, febr. 4. A pénzügyi bizottság mai ülésében 17 szavazattal 13 ellenében elhatározta, hogy a dispositionsfondból háromszáz ezer frt letörölendő.

Nyiltposta. „A fényűzés káros eredménye“ című értekezés oly kicsinykés részletekbe megy át, mely a „Közöny“ nek, mint komoly politikai lapnak feladatával nem áll összhangzásban. Ezen cikksorozaton átvonuló eszmét egy rövid szabatos levélben kilehet fejteni. Általában ajánljuk a rövidséget és szabatoságot. Szerk.

